

Формування перекладацької компетентності студентів: методичний аспект

Summary

The article shows scientific-theoretical and methodological aspects of the formation of translation competence of the students of philology as future specialists; special attention is paid to a wide range of domestic and foreign approaches; modern viewpoints to the methodological aspect and the usage of modern information technologies and the methods which facilitate students' self-motivation to acquire translation being in the greatest demand on the labour market are investigated.

Key words: translation competence; methodological aspect; innovative educational technologies; standards of translation profession.

Інтеграція науково-теоретичних здобутків у справі формування перекладацької компетентності студентів та можливостей методичного характеру, що розвиваються на ґрунті досягнень вітчизняної науки і світового досвіду, розширюють професійний педагогічний дискурс викладачів вищої школи стосовно означеної проблеми. Уміння перекладу в межах професії суттєво підвищує конкурентоздатність фахівців, зокрема, молодих спеціалістів, що визначає і актуальність, і практичну значимість інноваційних методик і технологій формування перекладацької компетентності студентів. Інтенсивність розвитку світової педагогічної думки в ХХІ ст. також зростає завдяки трансформації професійних знань на основі перекладу фахових текстів. Доступність надбань світової педагогічної спільноти дозволяє викладачам українських ЗВО орієнтуватися в інноваційних напрямках і технологіях навчання студентів у різних країнах світу, формувати перекладацьку компетентність як інтегровану якість і підґрунтя майбутньої успішної професійної діяльності.

Концептуальні засади розуміння сутності перекладацької компетентності та фундаментальні основи теорії перекладу не втратили актуальності й сьогодні: теорія закономірних відповідностей Я. Рецкера, теорія рівнів еквівалентності В. Комісарова, концепція динамічної еквівалентності Ю. Найди, концепція мовних значень і черговості їх відтворення в перекладі Л. Бархударова тощо. Перекладацька компетентність діалогічно пов'язана з комунікативною компетентністю, їх формування взаємозумовлене, відбувається одночасно в процесі здобуття вищої освіти за фахом, удосконалюється в процесі професійної діяльності перекладача. Сучасне розуміння перекладацької компетентності акцентоване на тому, що це – комплексне інтелектуально-психологічне утворення особистості, яке характеризується здатністю людини до ефективного спілкування в різних сферах життєдіяльності, наявністю знань мовних і мовленнєвих норм, етикету, культурних особливостей, соціального досвіду й уміння використовувати ці знання відповідно до ситуації спілкування на основі знання іноземної мови. Перекладацька компетентність передбачає здатність сприймати й створювати іншомовні тексти відповідно до поставленої чи зумовленої комунікативної задачі, яка включає ситуацію спілкування й комунікативний намір, тобто ґрунтується на чотирьох складових: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. В її основі – сформовані мовленнєві вміння в чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Мовна (лінгвістична) складова передбачає знання системи мови й правил її функціонування при іншомовній комунікації, вона є інтегративною і включає компетенції: лексичну, граматичну, фонологічну, орфографічну; соціокультурна складова ґрунтується на країнознавчій та лінгвокраїнознавчій компетенціях. Оскільки компетенція пов'язується з майстерністю, то перекладацька компетентність має забезпечувати професійний успіх фахівця-перекладача [2]. Науковці вважають, і ми поділяємо їхню точку зору, що: на часі виявлення типів перекладацьких стратегій і чинників, які гармонізують перекладацьку компетенцію студента-білінгва (Ж. Горіна); сучасна методика навчання іноземних мов має звертатися до вербальних і невербальних засобів комунікації як культурного прояву поведінки людини; комунікацію, мову та культуру не можна розділяти в навчальному процесі (В. Коновалова, В. Мирошниченко); інтегративна сутність поняття перекладацької компетентності зумовлює її комплексні наукові дослідження: як феномена, як підґрунтя іншомовного дискурсу, як основи крос-культурної комунікації, як засобу компаративістики тощо.

Загальноживим є розуміння перекладу як відтворення тексту іншою мовою, перекодування його з мови оригіналу на мову того, хто сприймає. Оскільки в сучасному світі розвиваються науковий, технічний, діловий, мистецький (художній) та інші види перекладу, які виконують інформативну, просвітницьку, культурну, естетичну функції, то усталене й традиційне тлумачення перекладу лише як мовознавчого терміну в системі досліджень розширюється й трансформується відповідно до змісту перекладацької компетентності, а феномен перекладу стає універсальним засобом творення професійного дискурсу в багатовимірному просторі науки, зокрема й теорії перекладознавства.

Методичний аспект формування перекладацької компетентності студентів, на нашу думку, ґрунтується на таких тезах: вивчення мови – як рідної, так і іноземної – це особистісна потреба; успішність спілкування іноземною мовою забезпечується не лише бажанням установити контакт, але й умінням реалізувати мовний намір, що залежить від ступеня володіння одиницями мови й уміння вживати їх у конкретних ситуаціях; уміння

перекладу – підґрунтя ефективної іншомовної комунікативної компетентності для професійної діяльності; навчання сучасних студентів має бути сучасним, тобто на основі інноваційних, у тому числі й цифрових, технологій; педагог у процесі формування перекладацької компетентності студентів має враховувати вимоги ринку праці до фахівців-перекладачів; професійна компетентність самого викладача має активно розвиватися.

Умовний ланцюжок, кожна з ланок якого актуалізує студенту особистісну потребу вивчення іноземної мови як основного ресурсу діяльності перекладача, позначимо так: базова іноземна мова (або декілька мов) – професійна лексика – професійні тексти – професійне спілкування – професійний дискурс – успіх у професії.

Проте відповідальне особистісне ставлення до формування перекладацької компетентності сучасні студенти іноді сприймають з певним скептицизмом, адже легкодоступність інформації (і власне перекладу) на Інтернет-ресурсах дозволяє, на їхню думку, перекладати будь-якою мовою будь-які тексти без особливих зусиль.

Означене протиріччя зумовлює актуальну методичну проблему: мотивація студентів. Оскільки мотивація є визначальним компонентом організації навчання і може бути внутрішньою або зовнішньою щодо діяльності, але завжди є внутрішньою характеристикою особистості як суб'єкта цієї діяльності, то передумовою успіху в ній є сформованість спонукальної сфери, розвиток якої потребує цілеспрямованого педагогічного впливу. Ми вважаємо цю тезу важливою в навчанні студентів, які пов'язують майбутню професію з перекладацькою діяльністю. Педагог має мотивувати студентів до навчання, оперуючи актуальними для молоді аргументами, застосовуючи комплексно сучасні цікаві методи організації занять.

Які ж аргументи можна вважати переконливими для сучасної молоді? Дехто з дослідників вважає, що переконливим аргументом є відповідність навчальних занять з перекладу потребам реальної практики на ринку праці. Так, D. Kiraly зазначає, що викладання перекладу має ґрунтуватися на практиці, тобто на тому, чим займаються професійні перекладачі в реальному житті [3]. До того ж, на його думку, викладачі мають бути переконані, що заняття, яке вони ведуть зі студентами, дійсно пов'язане з практикою. На нашу думку, доцільно скористатися матеріалами й документами Асоціації перекладачів України [1]. Зокрема, тут представлено стандарти професії, причому окремо для письмового та усного перекладу, визначено показники якості для кожного з видів. Так, письмовий переклад вважається якісним, якщо: відповідає вимогам замовника й відповідає початковому тексту за змістом, смислом, оформленням; не містить граматичних, орфографічних і пунктуаційних помилок; термінологія перекладу відповідає галузевій приналежності початкового тексту; у перекладі дотримується одноманітність термінів, найменувань, умовних позначень, скорочень, символів. Стандарти професії щодо усного перекладу передбачають такі показники якості: переклад повинен відповідати усній промові доповідача за змістом і сенсом; має бути повним та адекватним; не повинен містити граматичних помилок; термінологія перекладу повинна відповідати галузевій приналежності вихідного повідомлення тощо. Чітко визначені й кваліфікаційні вимоги до перекладача та охарактеризована його компетентність. Зазначено, що перекладач повинен мати базову або повну вищу освіту з цієї спеціальності; має бути компетентним у мовах, які він використовує під час перекладу (повинен професійно володіти мовою початкового тексту і мовою перекладу); повинен володіти спеціалізацією діяльності замовника, для якого виконує переклад; термінологією тематики мовами, що використовуються для перекладу; бути обізнаним із галузевими міжнародними і національними стандартами; знати і застосовувати при виконанні перекладів міжнародні та національні стандарти в галузі перекладів, що діють на території України тощо.

Використання таких матеріалів у роботі зі студентами на заняттях з перекладу є надзвичайно ефективним, адже в них – реальні вимоги ринку праці до майбутньої професії й аргументація її оплати.

З нашої точки зору, в методичному аспекті важливо враховувати поширення в освіті таких явищ, як *персоналізація* навчання – наявність завдяки комп'ютеру персонального вікна отримання інформації, яка відповідає профілю студента; *педагогічна інверсія*, що полягає в протиріччі: ті, що вчаться, нерідко перевершують знаннями і вміннями своїх педагогів, що стосується, зокрема, іноземних мов та інформатики і вписується в префігуративну культуру, характерну для інформаційного суспільства, коли дорослі вчаться у дітей (Mead). Сучасні *дидактичні моделі* відтворюють викладача в новій ролі: не трансляційного каналу для енциклопедичних знань, а творця освітнього простору, який виконує багатовимірну роль: тьютор (tutor), коуч (coach), експерт (expert) з навчання, конструктор і творець освітнього контенту тощо. Освітні навчальні і фахові портали, тематичні канали на You Tube, послуга VOD, блоги і можливість експлікації відкритих освітніх ресурсів розширюють і змінюють якість доступності й здобуття знань, впливають на зміст сучасних методик навчання студентів як майбутніх фахівців з перекладу.

Отже, методичний аспект формування перекладацької компетентності студентів як майбутніх фахівців глибоко досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями. Науково-теоретичні основи є підґрунтям як усталених методичних підходів до формування перекладацької компетентності студентів як перекладачів, так і нових, зумовлених вимогами сучасного суспільного життя. Методичний аспект корегується стрімким розвитком інформаційних технологій, інноваційними методиками, особистісним фактором і широким самостійним доступом студентів до знань, потребами замовників перекладацьких послуг. Розмаїття наукових поглядів на формування перекладацької компетентності засвідчує актуальність фахових досліджень щодо обґрунтування, апробації й упровадження ефективних технологій та інноваційних методик у навчальний процес ЗВО, хоча, безумовно, доцільність і результативність їх може бути доведена чи спростована лише з часом. Перспективи подальших розвідок щодо науково-теоретичної аргументації, практичної розробки, реальної апробації й упровадження в навчальний процес ЗВО сучасних ефективних методик навчання іноземних мов з

метою формування перекладацької компетентності студентів, на нашу думку, досить широкі, адже проблема актуальна й затребувана практикою перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоціація перекладачів України. URL: http://www.uta.org.ua/translation_standards
2. Durieux C. Fondement didactique de la traduction technique. La maison du dictionnaire, Paris, 2010.
3. Murray R., Caulier-Grice J., Mulgan G. The Open Book of Social Innovation /Robin Murray, Julie Caulier-Grice, Geoff Mulgan. URL: https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/the_open_book_of_social_innovation.

REFERENCES

1. Asotsiatsiya perekladachiv Ukrainy. URL: http://www.uta.org.ua/translation_standards